

Наталя ШУЛЬГАТА

АНДРІЙ ЖУК У НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАННЯХ (1914–1923)

Охарактеризовано діяльність А. Жука в роки української революції, його внесок у діяльність Союзу Визволення України, Загальної Української Культурної Ради, еміграційного уряду ЗУНР.

Ключові слова: *А. Жук, союз визволення України, уряд УНР, Загальна Українська Культурна Рада.*

Злам ХІХ–ХХ століть ознаменував новий етап національно-визвольного руху, коли на політичну арену вийшло нове покоління, виховане в дусі “безкомпромісного українського націоналізму” на широкій європейській основі. Воно вже не задовольнялося культурологічною діяльністю, а прагнуло здобути для українського народу всю повноту національно-політичних прав.

Власне до когорти тих самовідданих діячів самостійницького руху, людини практичного чину, яка своєю діяльністю й конкретною працею залишила помітний для української справи слід в історії, належить й Андрій Жук. Його постать й життєва діяльність підносила дух кожного українця, зміцнювала віру в краще майбутнє рідного народу.

А. Жук народився 14 липня 1880 р. в с. Вовчок Лубенського повіту на Полтавщині в козацькій родині. Після закінчення сільської школи працював у земських і державних установах м. Лубен. Тут він у 1900 р. став членом Революційної Української Партії (РУП), розпочав свою журналістську працю, написавши до львівського “Літературно-Наукового Вісника” під криптонімом А.Ж. критичну статтю про незадовільну роботу шкільної ради при Лубенській земській повітовій управі щодо розповсюдження українських книжок серед населення¹.

Разом з іншими партійцями А. Жук, пройшовши еволюцію від бунтарства до марксизму й соціалізму, завдяки своїй енергії, працездатності, зайняв скоро чільне місце, як агітатор, пропагандист, організатор і публіцист, та невдовзі став членом Центрального Комітету Української соціал-демократичної партії (УСДРП). А згодом відома доля революціонера: арешти, тюрми й еміграція, а з нею напівголодне існування в “Академічному Домі” у Львові, де по багатьох ваганнях 1907 р. саме тут осів А. Жук.

Галицьке життя з його завзятою національною боротьбою, праця в галицькій українській кооперації (з 1909 р. редакторство в органах Красового Ревізійного Союзу – “Економіст” і “Самопоміч”) змусили А. Жука ґрунтовно переглянути та скоригувати набуте з молодих літ партійне кредо. Працюючи на кооперативній ниві А. Жук не залишав партійних справ. У Львові існувала закордонна група Україн-

ської соціал-демократичної партії, до якої входили Д. Донцов, В. Дорошенко та інші, а головою був А. Жук. Відповідно до рішень партійної конференції соціал-демократів Наддніпрянщини (1909) у Львові почав виходити часопис “Праця” (співредактором був А. Жук), метою якого було розбудити партійне життя на східноукраїнських землях. Проте все більше політичних емігрантів Наддніпрянщини почали шукати нових шляхів для вирішення не стільки соціальних, а національних проблем, скерувати свою діяльність для розвитку самостійницької ідеї – від пропаганди звичайного сепаратизму від Росії до утворення незалежної держави. Дилему між національним і класовим Жук вирішив остаточно. Місце класової боротьби заступила у його свідомості національна, а класову солідарність інтернаціонального пролетаріату – національна єдність усіх верств української нації².

Зрозуміло, що на зміну ідеологічних переконань не тільки А. Жука, а зрештою всієї наддніпрянської еміграції мав вплив галичан, а очевидно, більше самі обставини, в яких вони жили та діяли, атмосфера, що огортала їх життя й працю. Від спілкування А. Жука з Д. Донцовим, В. Кушнірем, В. Панейком у нього утвердилася думка, що самостійницька ідеологія тільки зміцнить й поглибить її всеукраїнський характер. Згодом це виявилось у співпраці галицько-буковинських діячів із наддніпрянцями.

Надзвичайно наддніпрянськими політичними емігрантами у Львові заопікувався український галицький меценат Кость Паньківський. Згодом всеукраїнський кооператор І. Витанович, який тісно співпрацював з А. Жуком, про відносно К. Паньківського до наддніпрянців згадував: “...заопікувався не одним із них як добрий батько, допоміг вийти поза чужі доктрини, пристати до конкретної праці, почуватися на рідному ґрунті, вросли в нього й працювати для нього, не покидаючи з овиду, як і він сам, всенаціональних змагань, для успіху яких треба було вміти щоденно працювати, хоч і в вузьких межах і з дрібними вислідами”³.

Як й інші представники українських національно-політичних сил, А. Жук замислюється над грядучим міжнародним конфліктом та місцем і ролі в ньому України. Однак він не обмежився якимись фантастичними планами, а намагався зреалізувати свої замисли, створивши відповідну організацію.

У 1912 році А. Жук заснував Український Інформаційний Комітет з метою ознайомлення з українською справою та її значенням західно-європейських політичних чинників. Він також планував видання спеціального часопису, що висвітлював би українську політику та її завдання у зв’язку з міжнародним становищем.

З вибухом Першої світової війни українці опинилися між двома ворогуючими країнами, проголосили свою лояльність до держав, під пануванням яких вони перебували. Це поставило їх у протилежні сторони воюючих країн, коли “йшов на брата брат”. Галичани 1 серпня 1914 р. організували Головну Українську Раду (ГУР) й почали формувати Легіон Українських Січових Стрільців (УСС). Наддніпрянські політичні емігранти з початком війни створили свою міжпартійну політичну структуру. Вже 2 серпня 1914 р. А. Жук проінформував голову ГУР К. Левицького про плани створення організації⁴.

За почином А. Жука 4 серпня 1914 р. повстав у Львові Союз визволення України (СВУ) – безпартійна політична організація з державницькими і соборницькими кличами, яка поставила собі за мету відновлення самостійної України. Реалізацію

своїх національних змагань Союз пов'язував з поразкою Росії у війні, поваленням царизму. Звідси впливала його орієнтація на Центральні держави. Як зазначав В. Дорошенко, “українці мусили бути по стороні ворогів свого головного ворога – Росії, тим більше, що одним із цих ворогів була Австрія, де український народ знайшов для себе змогу національно-політичного й культурного розвитку”.

На зустрічі з митрополитом А. Шептицьким члени Союзу В. Дорошенко, Д. Донцов і А. Жук поінформували його про утворення організації та її завдання. Ознайомившись з політичною платформою Союзу, митрополит із нею цілком погодився.

З подання Івана Боберського, діяча сокільсько-січового руху, вже на наступне засідання ГУР був запрошений Микола Залізник, відомий у львівських колах наддніпрянець-політемігрант, перед тим студент-правник, прославившись у виступах за український університет у Львові. Надалі у передросійській окупаційний період на засіданнях ГУР були присутні представники СВУ – А. Жук і Д. Донцов. Але СВУ, співпрацюючи з галичанами, не увійшов до складу ГУР, а мав у ній тільки дорадчий голос⁵.

На засіданні ГУР 5 серпня 1914 р. заслухано інформацію про створення СВУ та проект його роботи⁶. А. Жук виступив із заявою про визнання Ради найвищою і єдиною національно-політичною репрезентацією українців Австро-Угорщини й до “певної міри також виразницею національно-політичних стремлень українського народу в Росії”, а також зазначив, що Союз перебуватиме в “тісному контакті” з ГУР⁷. Зрозуміло, що СВУ сподівався на матеріальну і моральну підтримку від Ради.

К. Левицький від імені галичан запевнив політемігрантів, що будь-які переговори з урядами Австро-Угорщини і Німеччини в справах Наддніпрянщини проводитимуться разом з Президією Союзу. 15 серпня 1914 р. в часописі “Діло” з'явилася інформація про створення СВУ, в якій відзначалося, що антиросійська позиція Союзу відповідала “становищу значної частини політично активної української суспільності в Росії”⁸.

На засіданнях ГУР представники СВУ брали активну участь в обговоренні різних бжучих питань, займали чіткі самостійницькі позиції, намагалися враховувати інтереси і наддніпрянців, і галичан. Так, обговорюючи маніфест ГУР “Український народ” від 3 серпня 1914 р., укладений М. Лозинським, А. Жук відстоював точку зору, що самостійницьку думку в документі потрібно “ліпше замаркувати” (підсилити)⁹.

З 4 по 27 серпня 1914 р., тобто до часу залишення Союзом Львова, відбулося 8 засідань організації, на яких були прийняті відозви до українського народу в Росії, болгар, румунів, шведів і турків, підготовлено брошуру для Січових Стрільців, розроблено план діяльності на випадок російської окупації, налагоджено облік роботи.

У зв'язку з російською окупацією Галичини А. Жук разом з СВУ та галицькими політичними діячами переїхав до Відня. Тут відбулася реорганізація Союзу – замість Д. Донцова головою обрано М. Залізняка, але й того незабаром було усунуто. Після того обрано Президію СВУ – В. Дорошенко, А. Жук, М. Меленевський і О. Скоропис-Йолтуховський, яка збиралася і діяла колегіально. Обов'язки між

членами президії розподілялися так: загальне керівництво (внутрішні справи організації) – А. Жук, видавнича справа – В. Дорошенко, зносини з австро-німецькою владою – М. Меленевський і О. Скоропис-Йолтуховський.

Спочатку в Союзі було 6 наддніпрянців. З переїздом до Відня до нього долучилися низка наддніпрянських політемігрантів і галицько-буковинських громадсько-політичних діячів. Відповідно до списку, складеного А. Жуком, СВУ за весь час свого існування (серпень 1914 – липень 1918 рр.) нараховував у своїх рядах понад 250 членів, співробітників і активу з числа військовополонених¹⁰. Вони належали до різних політичних напрямків, мали неоднакові ідейні переконання, але сприймали єдиний політичний постулат Союзу – самостійність України¹¹.

У Відні Союз започаткував свої періодичні видання: “Вістник Союзу визволення України” (жовтень 1914 р. – грудень 1917 р.), співредактором якого був А. Жук, і редактором “Вістника політики, літератури й життя” (січень–листопад 1918 р.). У редакції “Вістника” співпрацювало близько 60 осіб. Він мав великий вплив на формування національної свідомості військовополонених, галичан і буковинців. Окремі його номери поширювалися у Наддніпрянщині¹². Крім “Вістника” Союз видавав у Відні німецькою мовою газету “Ukrainische Nachrichten” (вересень 1914 р. – січень 1917 р.), а у Лозанні (Швейцарія) – франкомовний місячник “La Revue Ukrainienne”.

Зрозуміло, що реалізувати свої державницькі плани Союз не міг поза урядовими чинниками Центральних держав¹³. Тому СВУ налагодив політичні контакти з урядами цих держав для представництва й захисту інтересів українського народу, його національно-державницьких змагань, виступаючи як самостійний і незалежний політичний чинник.

5 вересня 1914 р. А. Жук надіслав до шефа кабінету Міністерства закордонних справ Австро-Угорщини О. Гойоса матеріал “Про план діяльності СВУ у зв’язку з війною”. У ньому зазначалося, що австро-російська війна, що розпочалася на галицьких землях, закінчиться на Правобережній Україні перемогою австро-угорської зброї. Тому російські українці повинні зайняти відповідне становище і через своїх представників увійти в контакт як з австрійськими українцями, так і з урядовими та військовими колами Австро-Угорської монархії. “Вважаємо за потрібне заявити, – наголошував А. Жук, – що Союз визволення України стоїть на сепаратному від Росії становищі, а свою політичну акцію веде в напрямі улегшення побіди австро-німецьким військам і одірвання від Росії українських земель”¹⁴.

Союз намагався вияснити відношення Центральних держав до української справи. Австрійський і німецький урядові чинники запевняли його представників у прихильності до українських визвольних змагань, однак нічого конкретного не чинили, оскільки територія Наддніпрянщини на той час перебувала за межами практичної політики цих країн. “Але це не може нас вести до відвороту від Центральних держав, – писав А. Жук, – бо нема куди-інде повернутись. Українство в Росії слабе. Русифікація може нас навіки здавити. Коли не буде поза межами українського руху, то нам грозить загибель”. Тому орієнтуючись на Центральні держави, Союз прагнув використати будь-які можливості для досягнення своїх національно-політичних цілей¹⁵.

СВУ, сподіваючись на переможний хід армій Центральних держав і зайняття Правобережної України, планував скликати в тилу цих країн український національний конгрес – тимчасовий орган для формування правничо-державної організації українських земель, їх внутрішнього політичного устрою, для реформування аграрних відносин тощо.

Однак події перших місяців війни не дозволило СВУ втілити своє головне практичне завдання – проводити організаційну роботу в тилу австро-німецьких армій. У вересні 1914 р. А. Жук визнав, що національно-політична і організаційна в той час не була актуальною. Тому він вважав, що основну увагу слід зосередити на представництві української справи перед урядами та громадськістю європейських країн, а також на пропаганді визвольних ідей серед своєї суспільності, особливо в середовищі полонених українців¹⁶.

З метою інформації про українське питання та його пропаганду у нейтральних країнах або прихильних до Центральних держав А. Жук періодично виїжджав до Швейцарії, Болгарії й Туреччини.

Союз не мав змоги через воєнні дії підтримувати контакти з існуючими в Наддніпрянщині відповідними організаціями та поодинокими політиками, які підтримували політичну платформу СВУ. Зазначимо, що значна частина наддніпрянців, зокрема Товариство українських поступовців, не визнавала Союз своїм представницьким органом. Однак серед українського громадянства були активні самостійницькі діячі, що стали під прапор Союзу. Підтвердженням цього була політична нарада політичних діячів у квітні 1915 р. в Києві, яка схвалила політичну позицію Союзу, його діяльність й вирішила налагодити з ним тісніші зв'язки. Для цього виїхав за кордон Євген Голіцинський, один з колишніх видатних діячів РУП. Він відбув наради з Президією СВУ у Відні, побував на Балканах, був прийнятий графом Тисою в присутності Л. Цегельського.

З 16 травня 1915 р. у Філіпополі (тепер м. Трнава у Болгарії) та Константинополі відбулися наради А. Жука і М. Меленевського з Є. Голіцинським (він тоді з метою конспірації виступав під псевдонімом Панас Петренко), на яких обговорювалися питання стосунків між Союзом і місцевими емігрантськими організаціями у справі організації революційної діяльності під егідою Союзу. Було також укладено план політично-організаційної роботи в Україні. Ці наради підтвердили, як писав А. Жук, що Союз “є не тільки та організація, що виступає за границею, але й що ця загранична організація репрезентує созвучні політичні елементи на місцях, на Україні, які рівно ж організуються під тою самою назвою і становлять властивий, з природи речі конспіративний центр Союзу в Росії, а загранична організація являється явним репрезентантом того центру назверх”¹⁷.

Слід зазначити, що існували невеликі самостійницькі організації в різних містах України, зокрема в Катеринославі, Полтаві, Чернігові, які мали тісні зв'язки із київськими самостійниками, а через них із закордонним світом, отримуючи через Київ видання СВУ.

А. Жук, в діяльності якого одним із засадничих постулатів була соборність України, входив до складу комісії з створення загальноукраїнської організації, в якій були б представлені всі політичні партії та депутатські клуби Галичини і Буковини, а також Наддніпрянщини¹⁸.

В результаті тривалих дискусій між різними українськими політиками 5 квітня 1915 р. відбулися перші установчі збори Загальної Української Ради, що мала репрезентувати український народ на час війни і накреслювати головні лінії української політики. Всі інші організації, зберігаючи свою автономію, координували з нею свою діяльність.

Наддніпрянщину репрезентували в Раді 3 делегати СВУ з вирішальним голосом – Володимир Дорошенко, Всеволод Козловський, Олександр Скоропис-Йолтуховський, пізніше В. Дорошенко, М. Меленевський, А. Жук. Проти представництва наддніпрянських українців у ЗУР дуже гостро виступили О. Назарів, Д. Донцов і В. Степанківський. 7 червня 1915 р. вони подали голові Ради К. Левицькому протест, в якому рішуче заперечували визнання галичанами і буковинцями такого права для СВУ¹⁹.

У листі до І. Крип'якевича від 23 жовтня 1915 р. А. Жук зазначав, що той, хто солідаризується і хоче працювати разом із Союзом, повинен визначити своє місце, не забуваючи, що будь-яка праця має пов'язуватися з тією організацією, в якій перебуваєш. Він вважав, що абияка індивідуальна робота, яка ведеться не з рамена організації і не для організації, ніколи не принесе користі для національної політики, а то й зникне безслідно. “Так ми розуміємо ведення політики, – писав А. Жук, – а це розуміння є цілком відмінне від розуміння цієї справи деякими політичними провідниками і тими трьома російськими українцями, які залишилися поза нашою організацією та пішли на особисту службу особам. Так зрештою дивиться на цю справу і значна частина австрійських українців, яка стала і стоїть в опозиції до своїх провідників”²⁰.

А. Жук на засіданні Загальної Української Ради (ЗУР) 30 жовтня 1915 р. так охарактеризував стосунки СВУ з західноукраїнськими політичними організаціями: “... часом ми і австрійські українці говоримо про справи на різних мовах і одні других не розуміємо, – пущено в обіг зловбу пльотку, що ми не хочемо нікого з австрійських українців пустити на Російську Україну, що ми хочемо когось підчинити собі і мало що не правительством майбутньої України себе уважаємо. Щось подібного може придумати лише злоба і зависть людська”²¹.

Остаточний розкол Загальної Української Ради стався після проголошення 5 листопада 1916 р. австро-угорським цісарем і німецьким кайзером маніфестів про утворення Польської держави і відокремлення Галичини. СВУ гостро виступив проти листопадових актів 1916 р. з приводу проголошення Польського королівства і відокремлення Галичини, можливого включення до Польщі окупованих Центральними державами українських земель Холмщини, Підляшшя й Волині.

З вибухом російської революції репрезентаційно-політична роль Союзу за кордоном відпала. Змінилася його політична позиція. В ухвалах Президії СВУ від 2 травня 1917 р. Союз визначив практичні завдання – опіку над культурними потребами полонених і українського населення окупованих земель. “Тоді, – писав А. Жук, – серед страшної темряви та мряки єдиним, далеким від Рідного Краю вогником миготів Союз визволення України із своїми видавництвами та своєю діяльністю і вказував дорогу національно-політичній думці до державної самостійності України”. Тепер, силою об'єктивного ходу речей в процесі збройної між-

народної боротьби, це стало фактом. Повалено царат, і на його руїнах повсталла Українська Народна Республіка.

А. Жук один із Президії СВУ залишився в Австрії, а В. Козловський – у Німеччині секретарем берлінської централі. М. Меленевський і О. Скоропис-Йолтуховський виїхали до України; В. Дорошенко перебував у Львові. СВУ активно підтримував українську делегацію на мирних переговорах у Бересті-Литовському. Коли більшовицька делегація на чолі з Л. Троцьким виступила проти участі українців у переговорах, Союз 2 січня 1918 р. опублікував комунікат, в якому стверджував, що “український уряд не має нічого спільного з російським реакційним струмом фальшивих поголосок”, і вимагав, щоби “більшовицький уряд Центральної Росії провадив мирові переговори на власний рахунок”²².

Па переговорах у Бересті-Литовському українська делегація зуміла досягти значних успіхів, зокрема включити до УНР Холмщину, добилася згоди австрійського уряду на утворення з Галичини і Буковини єдиного коронного краю з українською самоуправою. А. Жук писав, що ця угода створить умови, щоби український народ почувався господарем на своїй землі і творив свою волю та перестав бути, як досі, слугою інших народів²³.

Діяльною була праця А. Жука щодо розвитку українського національного життя в окупованих Центральними державами українських землях: Холмщині, Волині, Поліссі і Підляшші. Союз вважав, що для українців цих земель відкрилися нові перспективи розвитку, виникла потреба нової організації. Головною справою, з якої розпочалася культурно-національна праця, стало шкільництво, терен, який для України мав особливе значення і був одним з найбільш пекучих постулатів українства²⁴.

За ініціативи СВУ в серпні 1915 р. у Львові було засновано Бюро культурної помочі для українського населення окупованих областей, яке займалося справами організації українського шкільництва, збиранням фондів, взагалі, питаннями культурно-національного життя на Волині й Поліссі. Спочатку Бюро очолював Іван Крип'якевич, а з кінця 1916 р. – В. Дорошенко. Завдяки заходам Бюро та трьох вербункових комісаріатів Українських Січових Стрільців, які очолювали Д. Вітовський, М. Гаврилко і М. Саєвич, а також великій праці окремих галичан, в окупованих повітах Волині й Полісся вдалося відкрити десятки українських народних шкіл. Так, на середину квітня 1918 р. тут працювало 40 українських шкіл, пожертвування для яких збирали полонені українці, Січові Стрільці. Кошти передавалися через А. Жука в Бюро культурної помочі, де зосереджувались і добровільні внески української суспільності Галичини²⁵. Культурно-освітня і громадська праця СВУ на Волині й Поліссі була складовою частиною суспільно-політичного життя й загальноукраїнського процесу національного відродження.

Активну роботу проводив А. Жук у Загальній Українській Культурній Раді (утворена 5 лютого 1915 р. у Відні), де був обраний заступником голови секції популярних викладів літератури і науки. Він підтримував стосунки з товариством “Сільський господар”, у березні 1916 р. представив діяльність СВУ на засіданні товариства “Бесіда”²⁶.

Андрій Жук доклав багато зусиль у справі національно-освідомлювальної роботи серед військовополонених російської армії та формуванні національних військових частин. Табори виховали тисячі свідомих українських громадян. Коли в

Україні вибухнула революція й почалася українсько-московська війна, багато тисяч з-поміж полонених, що пройшли таборовий вишкіл, стали в ряди українського війська й пішли виганяти ворогів з їх рідного краю. На заклик Союзу тисячі добровольців зголосилися обороняти Україну. З них СВУ сформував дві дивізії: “синьожупанників” у Німеччині і “сірожупанників” в Австрії.

Союз визволення України як організація, покликана до життя обставинами війни й зорієнтована на завдання воєнного часу, виконав величезну політичну й культурну працю. Здійснилося програмне домагання СВУ – державну самостійність України було здобуто.

30 червня 1918 р. за підписом А. Жука було опубліковано заяву про саморозпуск Союзу визволення України. Члени організації вважали, що здобуття Україною державної самостійності та утворення легальних українських репрезентативних органів підтверджує виконання основного завдання Союзу.

Андрій Жук, займаючись справами ліквідації СВУ, одночасно був призначений радником з особливих доручень українського посольства у Відні, яке тоді очолював В. Липинський. Жук знайомиться з багатьма людьми, що мали репрезентувати Українську Державу за кордоном. Після Злуки 22 січня 1919 року А. Жук у листі до керівника зовнішньої політики ЗУНР Л. Цегельського, копія якого була надіслана С. Петлюрі, виклав свої міркування щодо можливої певної реорганізації дипломатичної служби, пропонував урядам УНР і ЗУНР підготувати спільну ноту, якою повідомити всі держави про важливу історичну подію – злуку українських земель, висловлював думку про українське представництво на Паризькій мирній конференції, очолювати яке, на його погляд, міг би М. Грушевський, а до його складу мав увійти Липинський, котрого “відтак треба лишити послом у Парижі”. В цьому ж листі йшлося й про українсько-польську війну. А. Жук вважав, що потрібно зібрати військові сили обох частин України й витіснити поляків з Галичини і Холмщини. Стосовно румунів та угорців, то він радив до вирішення питання з поляками проводити збалансовану політику і “не наражатись на оружний конфлікт”. Ним були висловлені міркування щодо доцільності існування Ради і Секретаріату ЗУНР аж до чітко визначеного об’єднання двох українських держав. “Може, пізніше прийдеться відвойовувати від нової російської навали, тоді пригодиться нам Галицька Рада і Секретаріат на зв’язок загальноукраїнської національної власті. Але вже тепер мусить бути спільне військо, спільне дипломатичне представництво, спільна загранична політика”. А. Жук звертався з листами до низки політичних діячів України, зокрема до В. Винниченка, в яких викладав свої погляди і ставлення до різних проблем української внутрішньої та зовнішньої політики²⁷.

Після повалення гетьманату уряд УНР скасував усі дипломатичні призначення гетьманського уряду, і 18 лютого 1919 р. посол В. Липинський і радник А. Жук були звільнені з посад, хоч фактично пропрацювали ще аж по травень місяць включно.

З травня аж до жовтня 1919 р. Жук був призначений до “похідної канцелярії” міністра закордонних справ УНР В. Темницького, що перебував тоді у Відні і з яким його пов’язували добрі стосунки та співпраця у Загальній Українській Раді та Союзі визволення України. А. Жук брав участь у двох нарадах голів закордонних установ УНР, що відбулися 18–22 червня 1919 р. у Відні і 6–14 серпня 1919 р.

у Карлсбаді (Чехословаччина) під головуванням В. Темницького, на яких обговорювалися головні засади української зовнішньої політики з урахуванням міжнародної ситуації того часу²⁸.

У зв'язку із звільненням з посади, В. Темницький був відкликаний із Відня і виїхав у вересні 1919 р. разом із Л. Жуком до Кам'янця-Подільського, де в той час перебував уряд УНР. Через воєнні обставини А. Жук покинув 19 листопада Кам'янець і виїхав до Відня. Звільнившись з державної служби, він зайнявся літературною працею.

Слід зазначити, що А. Жук отримав повноваження й надалі проводити ліквідацію СВУ за кошти українського посольства у Відні, яке вже очолив Г. Сидоренко. Юрій Жук у своїх спогадах писав, що майно табору полонених у Фрайштадті (Верхня Австрія), тобто бібліотека, друкарня, театр і багато приватних речей, було передано товариству "Просвіта" в Ужгороді. За браком фондів була припинена видавнича діяльність СВУ в Женеві та Лозанні. Майно видавництва перейшло до українського посольства в Берні. Власність СВУ в Берліні та Празі теж перебравли українські посольства в цих містах. Наприкінці 1920 року ця робота була закінчена і А. Жук всі відповідні документи передав посольству у Відні²⁹.

З лютого 1921 по березень 1923 р. А. Жук працював референтом в уряді ЗУНР у Відні, згодом у Комітеті оборони західноукраїнських земель аж до його розпуску у 1927 р. Він брав участь у підготовці різноманітних довідок, документів, заяв, резолюцій, меморандумів про становище на українських землях, що надсилалися до Ліги Націй у Женеві, урядів різних держав і громадських організацій. Одночасно він продовжував свою журналістську діяльність як співробітник різних часописів Галичини; дописував до українських газет в Америці.

Участь Андрія Жука у національно-визвольних змаганнях підтвердила його самовіддане служіння рідному народові, ідеалам Української держави.

¹ Літературно-Науковий Вісник. – Львів, 1901. – Кн. 8. – С. 19–20.

² Дорошенко В. Людина чину (Слів кілька про Андрія Жука) // Календар-альманах "Дніпро". – Львів, 1939. – С. 129.

³ Витанович І. Кость Паньківський й українська довоєнна політична еміграція в Галичині // Календар для всіх. Альманах "Нового Часу". – Львів, 1939. – С. 50–51.

⁴ Жук А. Як дійшло до заснування Союзу визволення України // Календар-альманах "Дніпро" на рік 1935. – Львів, 1935. – С. 115.

⁵ Патер І. Андрій Жук і Союз Визволення України // Молода нація. – Смолоскип, 2002. – С. 59–60.

⁶ Жук А. Як дійшло... – С. 115.

⁷ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВОВУ), ф. 3807, оп. 2, спр. 1, арк. 23–24.

⁸ Діло. – Львів; Відень, 1914. – 15 серп.

⁹ Патер І. Андрій Жук... – С. 60.

¹⁰ Патер І. Союз визволення України: проблеми державності і соборності. – Львів, 2000. – С. 77.

¹¹ Пам'яткова книжка Союзу визволення України і Календар на 1917 рік. – Відень, 1917. – С. 363.

¹² Наріжний С. Українська еміграція: Культурно-освітня праця між двома війнами. – Прага, 1942 р. – С. 14.

- ¹³ Наша платформа // Вістник Союзу визволення України (далі – Вістник). – Відень, 1912. – № 1. – С. 1–2.
- ¹⁴ Центральний державний архів вищих органів влади та управління (ЦДАВОУ). – Ф. 4405. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 1.
- ¹⁵ Патер І. Союз визволення України... – С. 86.
- ¹⁶ ЦДАВОУ. – Ф. 4405. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 5.
- ¹⁷ Там само. – Спр. 14. – Арк. 34–36.
- ¹⁸ Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часу світової війни 1914–1918 рр. – Львів, 1928–1929. – Ч. 1–2. – С. 71–72.
- ¹⁹ Там само. – С. 162–163.
- ²⁰ ЦДАВОУ. – Ф. 4405. – Оп. 1. – Спр. 65. – Арк. 23.
- ²¹ Там само. – Спр. 15. – Арк. 1–4.
- ²² Воляник С. Берестейський договір 9.ІІ.1918. – Клівленд, 1989. – С. 130.
- ²³ Вістник політики, літератури й життя (далі – Вістник). – Відень, 1918. – № 3. – С. 26.
- ²⁴ Центральний державний історичний архів у Львові (ЦДАУЛІ). – Ф. 395 – Оп. 1 – Спр. 14. – Арк. 56–57.
- ²⁵ Там само. – Арк. 98.
- ²⁶ ЦДАВОУ. – Ф. 4405 – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 309.
- ²⁷ Жук Ю. Спогади про батька // Політика і час. – К., 1994. – С. 60.
- ²⁸ Витанович І. Андрій Жук (Ільченко), кооператор-громадянин. – Львів, 1938. – С. 14.
- ²⁹ Жук Ю. Вказ. праця. – С. 63.

Natalia Shul'hata. ANDRII ZHUK'S CONTRIBUTION TO THE NATIONAL LIBERATION STRUGGLE (1914-1923)

The article characterizes the activities of Andrii Zhuk in the years of the Ukrainian Revolution, his contribution to the functioning of the Union for the Liberation of Ukraine, the General Ukrainian Cultural Council and the ZUNR government-in-exile.

Key words: *Andrii Zhuk, the Union for the Liberation of Ukraine, the ZUNR government, the General Ukrainian Cultural Council.*